

UPLATŇOVANIE A OCHRANA PRÁV ODSÚDENÝCH OSÔB V SLOVENSKOM VÄZENSTVE

APPLICATION AND PROTECTION OF THE RIGHTS OF CONVICTED PERSONS IN THE SLOVAK PRISON

Michal Solárik¹

DOI: <https://doi.org/10.24040/pros.13.11.2020.svp.270-280>

Abstrakt

Článok sa zaoberá uplatňovaním priznaných práv odsúdeným v zmysle Zákona č. 475/2005 Z. z. o výkone trestu odňatia slobody a Vyhlášky Ministerstva spravodlivosti Slovenskej republiky č. 368/2008 Z. z. ktorou sa vydáva poriadok výkonu trestu odňatia slobody, pričom jeho hlavnú časť tvorí determinovanie uvedených práv spoločne s možnosťami ich realizácie vo väzenskom prostredí. V rámci vyššie uvedených právnych predpisov majú odsúdení možnosť ochraňovať, uplatňovať a zabezpečovať svoje práva a oprávnené záujmy a to na vnútroštátnej, ako aj medzinárodnej úrovni prostredníctvom viacerých právnych spôsobov.

Kľúčové slová

Ľudské práva; výkon trestu odňatia slobody; väznená osoba; odsúdená osoba.

Abstract

The article deals with the application of the rights granted to convicted persons in accordance with Act no. 475/2005 Coll. about the execution of a custodial sentence and Decree of the Ministry of Justice of the Slovak Republic no. 368/2008 Coll. issuing the rules of execution of sentences of imprisonment, the main part of which is the determination of the said rights together with the possibilities of their realization in the prison environment. Under the abovementioned legislation, convicts have the opportunity to protect, apply and secure their rights and legitimate interests at both national and international levels through a number of legal means.

Keywords

human rights; execution of sentences of imprisonment; imprisoned person; convicted person.

¹ Mgr. Michal Solárik pôsobí ako externý doktorand tretieho ročníka na Právnickej fakulte Trnavskej univerzity v Trnave, katedre trestného práva a kriminológie, v minulosti pracoval ako advokátsky koncipient v advokátskej kancelárii v Banskej Bystrici, v súčasnosti je príslušníkom Zboru väzenskej a justičnej stráže.

Úvod

Vykonávacie konanie predstavuje posledné štádium trestného konania a nadväzuje na právoplatné odsudzujúce rozhodnutie súdu, ktorým sa odsúdeným ukladá niektorá z trestnoprávných sankcií, pričom jednou z nich je aj trest odňatia slobody v jeho nepodmienečnej podobe. K trestu odňatia slobody nepochybne patria mnohé zásady jeho výkonu a medzi tie najpodstatnejšie možno zaradiť najmä to, že odsúdení môžu byť obmedzení len na tých právach, ktoré súvisia s účelom výkonu trestu. Ostatné práva odsúdeným zostávajú zachované a preto je nutné dohliadať na možnosti ich uplatnenia vo výkone trestu. Pod samotným účelom trestu odňatia slobody možno vidieť zabezpečenie výkonu tých práv a povinností odsúdených, ktoré budú viesť k rozvíjaniu zodpovednosti, dodržiavaniu zákonov a spoločenských noriem. Každý z ústavov na výkon trestu odňatia slobody disponuje ústavným poriadkom, v ktorom sú presne determinované práva, ale aj povinnosti a zákazy platné pre odsúdených. Je nutné, aby odsúdení tento poriadok dodržiavali a súčasne dbať na to, aby nedochádzalo k jeho porušeniu. Na druhej strane treba poukázať aj na nutnosť umožnenia realizácie tých práv, ktoré sú im zákonne priznané a nie sú obmedzené, či modifikované vo vzťahu k výkonu trestu odňatia slobody. Je potrebné zamyslieť sa, či sú práva odsúdených obmedzené adekvátne a či je odsúdeným priznaná dostatočná možnosť domôcť sa ich ochrany v prípade ich porušenia, či nedodržania.

Trest odňatia slobody a jeho význam

Trest odňatia slobody je vo všeobecnosti upravený a zadefinovaný ako ujma na osobnej slobode, majetkových či iných právach odsúdeného. Súdy sa pri ukladaní konkrétnych trestov riadia najmä zásadou, že páchatel'ovi je možné uložiť trest len v takej miere, ako ustanovuje Trestný zákon, pričom musí byť úmerný stupňu závažnosti činu pre spoločnosť. Uložený trest má byť taktiež individualizovaný a diferencovaný vzhľadom na charakter spáchaného trestného činu, osobu páchatel'a a má byť v plnej miere zákonný i spravodlivý.²

² MENCEROVÁ, I.: Súčasná možnosti vyhodnocovania procesu resocializácie odsúdených začlenených do elektronického monitoringu. In: BORSEKOVA, I. - VALENTOVIC, *Právne a ekonomické súvislosti elektronického monitoringu obvinených a odsúdených osôb: Zborník príspevkov z medzinárodnej vedeckej konferencie uskutočnenej v rámci projektu APVV-15-0437*. Banská Bystrica: BELIANUM, 2019, s. 238.

Dôležitým faktorom pri určovaní druhu trestu a jeho výmery, na ktorý súd prihliada, je spôsob spáchaného trestného činu a jeho následok, pohnútky, zavinenie, poľahčujúce alebo priťažujúce okolnosti, osoba páchatel'a a jeho pomery, a samozrejme aj možnosť nápravy.³

Primárny účel trestu je ustanovený v § 34 odsek 1 Trestného zákona: „*Trest má zabezpečiť ochranu spoločnosti pred páchatel'om tým, že mu zabráni v páchaní ďalšej trestnej činnosti a vytvorí podmienky na jeho výchovu k tomu, aby viedol riadny život a súčasne iných odradí od páchania trestných činov; trest zároveň vyjadruje morálne odsúdenie páchatel'a spoločnosťou.*“⁴

Z uvedeného možno vyvodit', že trest odňatia slobody plní:

- ochrannú funkciu - chráni spoločnosť a zabraňuje v páchaní ďalšej trestnej činnosti zo strany odsúdeného;
- preventívnu funkciu – odrádza ostatných od páchania trestnej činnosti a vyjadruje morálne odsúdenie páchatel'a;
- resocializačnú funkciu – pôsobí na odsúdeného, aby prehodnotil svoj postoj k páchaniu trestnej činnosti a aby po skončení výkonu trestu viedol riadny život.

Páchatel' si v dôsledku jemu uloženého trestu musí byť vedomý následkov, ktoré vyplývajú z jeho protiprávneho konania. Cieľom trestu je rovnako tak poskytnúť páchatel'ovi dostatočný čas na nápravu a uvedomenie si dôsledkov, ktoré vychádzajú z páchania trestného činu, a následne obmedziť jeho kriminálne správanie.⁵

Právne postavenie osôb vo výkone trestu odňatia slobody

Právnym postavením možno rozumieť súhrn práv a povinností, ktoré právny poriadok daného štátu priznáva občanovi. Počas doby výkonu trestu podmienky a pravidlá, ktoré sa v rámci neho uplatňujú, prirodzene vplyvajú na oblasť základných ľudských práv a slobôd. Výkon trestu odňatia slobody je aj vzhľadom na svoju povahu nezlučiteľný s výkonom niektorých základných ľudských práv, pričom niektoré sa len určitým spôsobom modifikujú

³ MAMOJKOVÁ E. – NOVÁK I.: *Základy penológie*. Bratislava: Akadémia Policajného zboru v Bratislave, 2015, s. 71-72.

⁴ §34 ods. 1, zákon č.. 300/2005 Z. z. Trestný zákon.

⁵ ČENTĚŠ, J. a kol.: *Trestný zákon- veľký komentár*. Bratislava: Euro Kodex, 2015. s. 42.

resp. obmedzujú. Je však nutné povedať, že počas výkonu trestu odňatia slobody sa môžu odsúdeným obmedziť len tie občianske práva, ktorých výkon by bol v rozpore s účelom výkonu trestu, alebo ktoré sa nemôžu vzhľadom na výkon trestu uplatniť.⁶

Prostredníctvom výkonu trestu odňatia slobody možno citeľne a na veľmi dlhú dobu ovplyvniť aj základné občianske práva, či slobody priznané Ústavou SR. Možno povedať, že napriek tomu, že nedotknuteľnosť osoby ako taká je v priebehu výkonu trestu výrazne obmedzená, vo svojej podstate zostáva zachovaná v tej forme, že aj vo výkone trestu odňatia slobody sa musí rešpektovať prirodzená ľudská dôstojnosť a nie je prípustné, aby boli použité kruté alebo neľudské spôsoby zaobchádzania či trestania.⁷ Špeciálna právna úprava v tomto prípade jednoznačne plne zohľadňuje aj čl. 16 ods. 2, a čl. 19 ods. 1 Ústavy SR.

Možno najvýraznejším spôsobom zasahuje výkon trestu v čl. 17 Ústavy SR osobnú slobodu. Je nutné povedať, že každé pozbavenie slobody musí byť zákonné, t. j. musí byť vykonané v súlade s konaním ustanoveným zákonom a okrem toho každé opatrenie, ktorým je jednotlivец pozbavený slobody, musí byť zlučiteľné s účelom čl. 17 ústavy, ktorým je ochrana jednotlivca proti svojvôli.⁸ Z hľadiska výkonu trestu odňatia slobody však ide o zákonom upravený zásah do osobnej slobody, pričom možno konštatovať, že pozbavením osobnej slobody dochádza aj k pozbaveniu slobody pobytu a pohybu.

Aj napriek skutočnosti, že Ústava SR vo svojom čl. 18 ods. 1 vylúčila možnosť nútených prác, či nútených služieb, v ods. 2 písm. a) je definované, že na osoby vo výkone trestu sa uvedený článok nevzťahuje. Odsúdení sú povinný pracovať pokiaľ sú zaradení do práce, pričom uvedená skutočnosť je vítaná najmä v tom smere, že z vykonaných zrážok za pracovnú odmenu odsúdených sa uhrádzajú náklady výkonu trestu odňatia slobody, poukazuje sa výživné pre závislé osoby a hradia sa ďalšie pohľadávky oprávnených.⁹

Majetkové práva odsúdených z pohľadu realizácie výkonu trestu odňatia slobody zostávajú zachované, avšak odsúdení nemôžu priamo osobne vykonávať tie stránky vlastníckeho práva, ktoré si vyžadujú ich fyzickú prítomnosť. Za týmto účelom môžu uplatniť svoje práva prostredníctvom právneho zástupcu, ktorý zabezpečí možnosť dispozície s majetkom.¹⁰

⁶ TITLOVÁ, M.: *Zákon o výkone trestu odňatia slobody - Komentár*. Bratislava: Wolters Kluwer. 2017, s. 31.

⁷ § 3 ods. 1 zákona č. 475/2005 Z. z. o výkone trestu odňatia slobody.

⁸ FUCHSOVÁ, J.: Sťažnosti podľa článku 127 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky vo väzobných veciach. In: *Ústava Slovenskej republiky a jej uplatňovanie v legislatívnej a právno-aplikačnej praxi: Zborník príspevkov z vedeckého seminára*. Košice: UPJŠ v Košiciach, 2009, s. 112.

⁹ [cit. 2020-11-21] Dostupné na internete: <https://www.zvjs.sk/sk/zamestnavanie-odsudenych>.

¹⁰ FÁBRY, A.: *Penológia*. Bratislava: Vydavateľské oddelenie Právnickej Fakulty Univerzity Komenského, 2000, s. 213.

Naproti tomu práva ako listové tajomstvo, ochrana osobných údajov, tajomstvo dopravovaných správ sa značne modifikuje, aj keď odsúdení smú prijímať a odosielať korešpondenciu bez obmedzenia. V zmysle § 25 zákona č. 475/2005 Z. z. o výkone trestu odňatia slobody má však riaditeľ ústavu, ako aj ním poverená osoba sú oprávnení nahliadať do korešpondencie, čím sú do značnej miery modifikované práva odsúdených priznané čl. 22 ods. 1 Ústavy SR.¹¹

Ak sa pozrieme na právo akým je zhromažďovanie, je logické, že toto sa počas výkonu trestu odňatia slobody nemôže uplatniť, avšak práva akými sú sociálne či kultúrne práva sa zachovávajú pokiaľ možno v plnej miere, prípadne sa prispôbujú podmienkam výkonu trestu. S poukazom na uvedené sa odsúdení zúčastňujú kultúrno-osvetových činností, avšak len vo vzťahu k zaradeniu v rámci vnútornej diferenciacie. Rovnako tak je im umožnené dokončiť si školu, či získať odborné vzdelanie.¹²

Základné sociálne práva odsúdených osôb

Ako už bolo uvedené, podmienky výkonu trestu odňatia slobody vyžadujú modifikáciu niektorých priznaných práv a slobôd a ďalšie práva vznikajú odsúdeným práve s prihliadnutím na izoláciu od spoločnosti.

Obsahom sociálnych práv je úprava práv týkajúcich sa ubytovania, stravovania, odievania, spánku, osobnej hygieny a úprava vecí hygieny. Odsúdeným nemožno odoprieť žiadne z vyššie uvedených sociálnych práv, nakoľko by došlo k výraznému zásahu do základných práv a slobôd väznených osôb.

Ubytovanie, ako jedno zo základných sociálnych práv odsúdených je upravené v § 18 zákona č. 475/2005 Z. z. o výkone trestu odňatia slobody. Zákon stanovuje, že ubytovacia plocha pre odsúdených nesmie byť menšia ako 3,5 m², pričom u žien a mladistvých nesmie byť menšia ako 4 m², pričom izba, alebo cela by mala byť vybavená základnými položkami, ako sú lôžko, matrac, podhlavník, elektrické osvetlenie a pod. Takýmto spôsobom stanovená výmera pre jedného odsúdeného môže byť znížená, ale len na nevyhnutne potrebný čas v dôsledku závažných okolností, prípadne vplyvom mimoriadneho kapacitného preťaženia v ústavoch. V tomto prípade by jednoznačne nemalo ísť o dlhodobé riešenie.

¹¹ § 25 zákona č. 475/2005 Z. z. o výkone trestu odňatia slobody.

¹² FÁBRY, A.: *Penológia*. Bratislava: Vydavateľské oddelenie Právnickej Fakulty Univerzity Komenského, 2000, s. 217.

V správe pre vládu Slovenskej republiky o návšteve Slovenskej republiky uskutočnenej Európskym výborom na zabránenie mučenia a neľudského či ponižujúceho zaobchádzania alebo trestania (CPT) od 24. marca do 2. apríla 2009 Európsky výbor uviedol: „*CPT opätovne zdôrazňuje svoje odporúčanie, že minimálnu ubytovaciu plochu je potrebné zvýšiť na 4 m² pre každého väzňa ubytovaného vo viacmiestnej celi, a že na tomto základe je potrebné prepočítať oficiálne kapacity.*“¹³ Vo vzťahu k uvedenému možno konštatovať, že ubytovacia plocha vo vzťahu k väzneným osobám nie je podľa CPT postačujúca, pričom uvedené je možné pripísať aj značnej preplnenosti ústavov na výkon trestu odňatia slobody. Práve v dôsledku týchto skutočností vznikali a vznikajú na základe rozhodnutia ministra spravodlivosti Slovenskej republiky reprofilizácie ústavov, ktoré preplnenosť ústavov zmierňujú.

Stravovanie je taktiež jedno zo základných práv, ktoré patrí odsúdeným. Odsúdení vo výkone trestu odňatia slobody majú právo na stravu trikrát denne, pričom predmetná strava musí byť zodpovedajúca odporúčaným výživovým dávkam. Časový odstup medzi výdajom stravy pritom nesmie byť viac ako 7 hodín.

Ak sú väznené osoby dlhodobo vystavené pocitu hladu bez riadneho dôvodu a väzni nemajú vytvorené podmienky na to (alebo dostatok finančných prostriedkov), aby si mohli zaobstaráť stravu navyše, za určitých podmienok a za určitej intenzity môže byť takýto postup voči nim posudzovaný aj ako postup na hranici ponižujúceho (neľudského) zaobchádzania.¹⁴

Vo vzťahu ku stravovaniu vo výkone trestu odňatia slobody sa taktiež v novembri 2013 vyjadrila verejná ochrankyňa práv, ktorá predložila správu o dodržiavaní základných práv osôb umiestnených v ústavoch na výkon väzby a na výkon trestu odňatia slobody z hľadiska ich prístupu k zdravotnej starostlivosti a o ich stravovaní. Na základe vyhodnoteného prieskumu uviedla: „*Výsledky prieskumu nepotvrdili také nedostatky, ktorých dôsledkom je porušenie alebo systematické porušovanie základných práv väzňov prostredníctvom ich stravovania, okrem pochybností o správnom nastavení intervalov podávania stravy v niektorých prípadoch.*“¹⁵

¹³ Správa pre vládu Slovenskej republiky o návšteve Slovenskej republiky uskutočnenej Európskym výborom na zabránenie mučenia a neľudského či ponižujúceho zaobchádzania alebo trestania; [cit. 2020-11-21] Dostupné na internete: <https://rm.coe.int/1680697da4>.

¹⁴ pozri čl. 3 Európskeho dohovoru.

¹⁵ Správa verejnej ochrankyne práv o dodržiavaní základných práv osôb umiestnených v ústavoch na výkon väzby a na výkon trestu odňatia slobody z hľadiska ich prístupu k zdravotnej starostlivosti a o ich stravovaní; [cit. 2020-11-21] Dostupné na internete: <https://www.vop.gov.sk/files/sprava%20vop-vazni.pdf>.

Tu je potrebné povedať, že je na každom ústave, aby si tento pripravil časový harmonogram výdaja stravných porcií, pričom musí dôsledne dbať na dodržanie zákonných ustanovení, ako aj základných práv odsúdených spočívajúcich vo výdaji plnohodnotnej stravy v časových intervaloch určených podľa § 19 zákona č. 475/2005 Z. z. o výkone trestu odňatia slobody, ako aj ďalšími normami týkajúcimi sa stravovania odsúdených.

Odievanie, ako ďalšie zo základných sociálnych práv zabezpečuje odsúdeným to, že v zmysle zákona sa odsúdeným poskytuje odev a obuv, ktorý zodpovedá podmienkam stanovených zákonom. Riaditeľ alebo poverený príslušník môže povoliť odsúdeným používať vlastnú spodnú bielizeň a ponožky v určitom množstve. Taktiež môže byť povolené používať vlastný odev a obuv, ktorá musí spĺňať hygienické podmienky.

Čo sa týka práva na spánok, to je garantované mimo iných noriem aj Chartou základných práv Európskej únie, pričom Článok 4 Charty zaručuje rovnaké práva ako článok 3 Dohovoru. Zakazuje telesný trest, postupy pri výsluchu porušujúce fyzickú integritu, ako aj metódy „stresu a nátlaku“ (napríklad státie pri stene, odopieranie spánku či jedla a pitia).¹⁶

S poukazom na vyššie uvedené, odsúdeným musí byť v časovom rozvrhu dňa presne určený časový úsek, ktorý sa označuje ako čas nočného pokoja. V rámci neho sa odsúdení musia zdržiavať na svojich lôžkach a nesmú vykonávať rôzne činnosti, ktoré by svojim spôsobom obmedzovali, resp. rušili ostatných. Okrem osemhodinového nepretržitého spánku na lôžku sa odsúdeným umožňuje, aby odpočívali na lôžku aj v čase mimo nočného pokoja. V tomto prípade ide najmä o obdobie osobného voľna, ktoré si odsúdení môžu vyplňať rôznymi voľnočasovými aktivitami.¹⁷

Medzi posledné základné sociálne práva možno zaradiť osobnú hygienu a veci osobnej potreby. Odsúdení majú právo na základné potreby osobnej hygieny. Ak odsúdení nemajú peňažné prostriedky, ústav im okrem základných potrieb osobnej hygieny poskytne aj ďalšie potreby osobnej hygieny. Odsúdení majú právo na sprchovanie najmenej dvakrát v týždni. Ak to vyžaduje výkon práce, do ktorej sú odsúdení zaradení, alebo iné okolnosti, umožní sa im sprchovanie podľa potreby.

V podnetoch adresovaných verejnému ochrancovi práv sú často namietané podmienky výkonu akými sú aj možnosti osobnej hygieny a pod. V takýchto prípadoch uskutočňuje osobnú

¹⁶ Projekt Justičnej akadémie Slovenskej republiky v oblasti trestnej justície – Justícia a ochrana práv poškodených; [cit. 2020-11-21] Dostupné na internete: https://www.ja-sr.sk/files/E-KNIHA%20Just%C3%ADcia%20a%20ochrana%20po%C5%A1koden%C3%BDch_SK.pdf.

¹⁷ TITLOVÁ, M.: *Zákon o výkone trestu odňatia slobody - Komentár*. Bratislava: Wolters Kluwer. 2017, s. 95.

návštevu za účelom preverenia tvrdení a v opodstatnených prípadoch priamo na mieste za súčinnosti predstaviteľov väzenskej a justičnej stráže sa realizuje náprava. Vo väčšine prípadov však ide o neopodstatnené sťažnosti. Viaceré návrhy verejného ochrancu práv boli realizované v rámci pripomienkového konania o návrhu zákona o výkone väzby i výkone trestu odňatia slobody.¹⁸

V rámci vecí osobnej potreby možno konštatovať, že podmienky výkonu trestu odňatia slobody sú vo veľkej miere osobitné. Súhrn práv a povinností podľa ustanovení zákona č. 475/2005 Z. z. s určitosťou poukazuje na skutočnosť, že výkon trestu je takpovediac výkonom jednej z trestnoprávných sankcií. Je však prirodzené a nevyhnutné dbať aj pri takýchto podmienkach na spoločenský a hlavne rodinný život odsúdených v čase pred samotným nástupom na výkon trestu odňatia slobody, ako aj na ďalšie väzby, ktoré v tejto súvislosti vznikli. Odsúdení preto v dôsledku uvedeného môžu mať pri sebe určité osobné predmety (fotografie, časopisy, korešpondenciu a pod.), prostredníctvom ktorých sa ich život do istej miery spája so životom, ktorý viedli pred nástupom do výkonu trestu, pričom im to do istej miery pripomína aj tú skutočnosť, že sa do tohto prostredia po určitom čase aj vrátia.

Možnosti ochrany práv a právom chránených záujmov väznených osôb

Odsúdení majú v podmienkach výkonu trestu odňatia slobody zakotvené právo na to, aby sa v rozsahu garantovanom zákonnými ustanoveniami rešpektovali jeho zákonné práva, ako aj ľudské práva a slobody, ktorých obsah sa nemodifikuje v dôsledku výkonu trestu. Pri niektorých právach ide o tak univerzálne ľudské práva, že ich podstatu nemôže nijakým spôsobom ovplyvniť ani trest odňatia slobody (právo na život, ľudskú dôstojnosť a ďalšie).

S poukazom na možnosť uplatňovať a ochraňovať svoje práva a právom chránené záujmy majú odsúdení možnosť podávať žiadosti, sťažnosti a podnety, ktoré môžu adresovať:

- a) štátnym orgánom Slovenskej republiky – v ktorých zákonnej kompetencii je prejednávať podnety prípadne sťažnosti týkajúce sa ochrany základných ľudských práv.

Pokiaľ sa odsúdení cítia ukrátení na svojich právach, je im poskytnutá možnosť

¹⁸ KANDRÁČ, P.: Dodržiavanie základných práv a slobôd v zariadeniach, v ktorých sa vykonáva obmedzenie osobnej slobody a činnosť verejného ochrancu práv. In: *Ochrana práv osôb, ktorých osobná sloboda bola obmedzená: Zborník z medzinárodnej konferencie konanej dňa 29. júna 2006 v Omšeni*. Bratislava [cit.2020-11-22], s. 7. Dostupné na internete: https://www.vop.gov.sk/files/File/Zborniky/Omsenie_2006.pdf.

adresovať štátnym orgánom žiadosti, sťažnosti a podnety, ktoré nasvedčujú tomu, že ich zaručené práva nie sú rešpektované, dodržiavané resp. sú priamo porušované. Vo všeobecnosti možno povedať, že najčastejším orgánom vo vzťahu ku ktorému sú podávané podnety je verejný ochranca práv Slovenskej republiky, ktorý chráni práva a právom chránené záujmy odsúdených osôb.

- b) medzinárodným orgánom či organizáciám – ktorými je Slovenská republika viazaná a sú oprávnené v zmysle medzinárodných zmlúv vybavovať podnety, ktoré sa týkajú ochrany základných ľudských práv.¹⁹

Vyššie uvedené žiadosti, sťažnosti a podnety je ústav povinný bez meškania odoslať adresátovi a to bez toho, aby zisťoval odosielateľa. Odsúdením sa rovnako tak umožňuje, aby využili svoje právo rozhovoru s riaditeľom ústavu, prípadne iným príslušníkom, ktorý je určený riaditeľom ústavu. Rovnako tak je táto možnosť určená aj vo vzťahu k prokurátorovi, ktorý vykonáva dozor na dodržiavaním zákonnosti v ústave. Za uvedeným účelom sú v ústavoch zriadené schránky pre riaditeľa ústavu a tzv. dozorového prokurátora, ktoré sa vyberajú v pravidelných intervaloch.

Ďalšou možnosťou zabezpečenia, uplatnenia a ochrany práv odsúdených osôb je advokát, ktorý poskytuje právne poradenstvo a služby ako osoba zapísaná do zoznamu advokátov advokátskej komory. Je však možné, že odsúdení sa nechajú zastupovať aj inými osobami, než sú advokáti. V takom prípade to môže byť napríklad splnomocnenec, zákonný zástupca a podobne.²⁰

Vo vzťahu k vyššie uvedenému je potrebné poznamenať, že advokáti príp. iní zástupcovia odsúdených by mali uskutočňovať stretnutia s odsúdenými za účelom právneho poradenstva len v čase, ktorý nenaruša ústavný poriadok a v rozsahu, ktorý je primeraný na účely riešenia predmetnej právnej veci.

Záver

Odsúdení vykonávajú trest odňatia slobody ako následok spáchania trestného činu, s čím sú, prirodzene, spojené mnohé obmedzenia, ktoré vyplývajú z podstaty výkonu trestu

¹⁹ TITLOVÁ, M.: *Zákon o výkone trestu odňatia slobody - Komentár*. Bratislava: Wolters Kluwer. 2017, s. 159.

²⁰ FÁBRY, A.: *Penológia*. Bratislava: Vydavateľské oddelenie Právnickej Fakulty Univerzity Komenského. 2000, s. 219.

odňatia slobody. Aj takéto osoby majú zákonom garantované práva, ktorých sa môžu domáhať všetkými dostupnými prostriedkami. V súčasnosti kriminalita neustále narastá, čo vedie k zvýšeniu počtu odsúdených osôb. Pri náraste týchto osôb v ústavoch na výkon trestu odňatia slobody je veľmi dôležité dbať na to, aby boli dodržané ich základné práva a právaom chránené záujmy. Zo skutočností uvedených v článku vyplýva, že odsúdeným sú zachované tie práva, ktoré im vzhľadom na účel výkonu trestu neboli obmedzené, prípadne určitým spôsobom modifikované. Za účelom ich ochrany môžu uplatňovať a ochraňovať uvedené práva a právom chránené záujmy na základe žiadosti, sťažnosti a podnetov. Vo všeobecnosti možno povedať, že existuje široké spektrum vnútroštátnych orgánov ako aj medzinárodných organizácií podieľajúcich sa na zabezpečení ochrany práv odsúdených. V tomto smere je možno konštatovať, že odsúdení svoje práva môžu uplatniť v dostatočnej miere a domôcť sa ich v plnom rozsahu. K ich dodržiavaniu napomáha aj kontrolná činnosť, ktorá je realizovaná prostredníctvom vnútornej kontroly, ale aj nezávislého medzinárodného monitoringu.

ZOZNAM BIBLIOGRAFICKÝCH ODKAZOV

Monografie a učebnice:

ČENTÉŠ, J. a kol.: Trestný zákon- veľký komentár. Bratislava: Euro Kodex, 2015. 892 s. ISBN 978-80-8155-053-9.

FÁBRY, A.: Penológia. Bratislava: Vydavateľské oddelenie Právnickej Fakulty Univerzity Komenského., 2000, 408 s. ISBN 80-7160-140-3.

MAMOJKOVÁ E. – NOVÁK I.: Základy penológie. Bratislava: Akadémia Policajného zboru v Bratislave. 2015, 198 s. ISBN 978-80-8054-651-9.

TITTLOVÁ, M.: Zákon o výkone trestu odňatia slobody - Komentár. Bratislava: Wolters Kluwer. 2017, 400 s. ISBN 978-80-8168-654-2

Periodiká a zborníky:

FUCHSOVÁ, J.: Sťažnosti podľa článku 127 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky vo väzobných veciach. In: Ústava Slovenskej republiky a jej uplatňovanie v legislatívnej a právno-aplikačnej

praxi: Zborník príspevkov z vedeckého seminára, Košice: UPJŠ v Košiciach, 2009, ISBN 978-80-7097-751-4, s. 163-172

MENCEROVÁ, I.: Súčasná možnosti vyhodnocovania procesu resocializácie odsúdených začlenených do elektronického monitoringu. In: BORSEKOVA, I., VALENTOVIČ, Právne a ekonomické súvislosti elektronického monitoringu obvinených a odsúdených osôb: Zborník príspevkov z medzinárodnej vedeckej konferencie uskutočnenej v rámci projektu APVV-15-0437. Banská Bystrica: BELIANUM, 2019, ISBN 978-80-557-1658-9, s. 237-243

Internetové zdroje:

KANDRÁČ, P.: Dodržiavanie základných práv a slobôd v zariadeniach, v ktorých sa vykonáva obmedzenie osobnej slobody a činnosť verejného ochrancu práv. In: Ochrana práv osôb, ktorých osobná sloboda bola obmedzená: Zborník z medzinárodnej konferencie konanej dňa 29. júna 2006 v Omšeni. Bratislava, 2006 [cit.2020-11-22], s. 3-11. Dostupné na internete: https://www.vop.gov.sk/files/File/Zborniky/Omsenie_2006.pdf

Projekt Justičnej akadémie Slovenskej republiky v oblasti trestnej justície – Justícia a ochrana práv poškodených; [cit. 2020-11-21] Dostupné na internete: https://www.ja-sr.sk/files/E-KNIHA%20Just%C3%ADcia%20a%20ochrana%20po%C5%A1koden%C3%BDch_SK.pdf

Správa pre Vládu Slovenskej republiky o návšteve Slovenskej republiky uskutočnenej Európskym výborom na zabránenie mučenia a neľudského či ponižujúceho zaobchádzania alebo trestania; [cit. 2020-11-21] Dostupné na internete: <https://rm.coe.int/1680697da4>

Správa verejnej ochrankyne práv o dodržiavaní základných práv osôb umiestnených v ústavoch na výkon väzby a na výkon trestu odňatia slobody z hľadiska ich prístupu k zdravotnej starostlivosti a o ich stravovaní; [cit. 2020-11-21] Dostupné na internete: <https://www.vop.gov.sk/files/sprava%20vop-vazni.pdf>

www.zvjs.sk

Právne predpisy:

Zákon č. 475/2005 Z. z. o výkone trestu odňatia slobody

Zákon č.. 300/2005 Z. z. Trestný zákon